

Kőrösi Zoltán

Szerelmes évek

A kora novembertől tartó szakadatlan havazások után március végére járt már, amikor abban az évben, ezerkilencszáznegyvenkettőben elkezdődött az olvadás. Előbb odafönt, a vigasztalanul palaszürke égen felszakadtak a felhők, aztán a látóhatár peremén még csak alig észrevehetően, de elvált egymástól a levegő és a föld, majd sápadtan, langyos sugarakkal elő-előbukkant a nap, és hártvásodni kezdett a vastag, átjegesedett hó teteje, a kupacokból apró patakocskák szivárogtak az ösvények, az árkok oldalán. A dombokon a megroskadt hó alól lassan kigyűrődtek a bokrok ágai, átkoptak az első fűcsomók; megmaradt, töredezett szálaik zöldje most olyan volt, mintha azokból is jöhetne a fagyos földet fellazító meleg.

Egy-két napig nem is igen tűnt föl senkinek, hogy a csordogáló hólétől mindjobban megáradt az alsó kerítéseknel futó patak.

Eleinte csupán a mederbe nyúló, összegabalyodott gyökereket lepte el a zavaros, sárgásbarnán habzó ár, aztán, ahogy a töppedt, jeges halmok lassan engedtek az olvadásnak, a víz kiöntött az alsó mezőre, s mert már a puffedt föld se tudta beinni, egyre följebb nyomult, valóságos kis tavat duzzasztott a hó alól előbukkant tépett kukoricaszárak, zsombékok, letört ágak fölé, egészen a műút töltéséig járhatatlanná téve a gyalogösvényeket az alsó faluszél kertjei és az erdő között.

Megérkeznek az egerek

Talán emiatt, vagy mert a talajvíz kimosta már a mélyebbre ásott járataikat is, az olvadással megérkeztek a házakba az egerek. Igaz, nem voltak éppen új vendégek, hiszen az ideig is gyakorta hallani lehetett a tűzhely átmelegítette fal felől a furcsa, motozó kis kapirgálásokat, amelyek a süket, mélykék éjszakákban olyan otthonosan hangzottak, akárha a fal túloldalán, sőt magában a falban tenne-venne valaki, sietősen, mégis óvatosan, csupán a mindennapi dolgait végezve, hogy másokat föl ne ébresszen, igen, ezek a kapirgálások, surranások és motozások az elmúlt hetekben hozzátartoztak a tél csendjéhez, mint a nyitott tűzhely pattogása vagy a falióra kattogó zaja. Csakhogy az olvadás ideüzte rágcsálók hada egészen más volt, mint az addig ismert mezei hadak; mintha az enyhülés a mindeddig oly természetesnek és hozzájuk tartozónak vett óvatosságukat és félelmüket is elolvasztotta volna. Már nem csupán a sötétség leple alatt, de napközben is folytonosan hallatszott a futó lábcskák dobpergése, a mindenbe belemaró fogacskák roszogása, sőt, mintha a napfény erősödésével a bátorságuk is gyarapodna, mind hangosabbak lettek a

cincogások, fújtatások és sivítások, mormolások és csattogások, a hol halkuló, hol felerősödő pattogás, ahogy az enyhülésben megereszkedő gerendákon összegyűlt egy-egy csapat, hogy aztán egy cikkanásra hirtelen nekiiramodva szertespricceljen, és néhány pillanat múltán már a szoba vagy a konyha másik szegletéből támadjon a gyanús percegés. Immár sem az asztalon hagyott enniavaló, de még a székre hajtogatott ruhák, az ágy előtt összefordított cipők sem lehettek biztonságban: bármi, ha óvatlanul elől maradt, megszenvedte az apró fogak erejét.

Kétségbenvonhatatlanul tavaszodott: az újságok arról írtak, hogy a kormányzó úr őfőméltósága Kállay Miklóst nevezte ki miniszterelnökké, a magyar haza honvédjei és a Magyar Királyi Csendőrség határozott és összehangolt cselekvésének köszönhetően végre befejeződött az oly régóta kívánatos rendteremtés a visszavett Újvidéken, és hogy a székesfővárosban, de más városokban is a hatóságok szigorúan kívánnak fellépni mindazokkal, akik a hősiesen harcoló haza nem könnyű helyzetével visszaélve üzérkedni próbálnak a január óta bevezetett liszt-és kenyérfegyekkel.

Kákos tiszteletes, az evangélikus lelkész, mint szabad óráiban oly sokszor, a főutcát szemlélgetve az öreg paplak bolthajtásos kapuja előtt állt. Puha, szőrtelen arcát még a legnagyobb nyárban se barnította meg a nap, fehér maradt, mint akit nagy rémület ért.

– Na de mit jelentsen az, hogy nem könnyű a haza helyzete? – emelte fel a kezét árnyékot tartva a szeméhez.

– És mit lehet a jegyekkel üzérkedni vajon?

– A jó ember az ő szívének jó kincseiből hozza elő a jókat, a gonosz ember az ő szívének gonosz kincseiből hozza elő a gonoszokat. Nincsen semmi, ami rajtunk kívül való.

*A magyar nemzet története
piros bőrkötést kapott*

Nekitámaszkodott a keresztgerendás, vastag tölgyfa ajtónak, mint aki indulna ugyan, de még csak elképzelte az utat, s máris elfáradt.

Nem ment messze pedig: kedves és gyakorta lapozgatott olvasmányát, „A magyar nemzet története” című, díszes, piros kötésű könyvsorozat vastag köteteit szorongatta a hóna alatt, az iskolába tartott velük, hogy, legalábbis tartós kölcsönadásként, felajánlja a rendkívül hasznos, s nem is kétséges, az egyetlen jó irányt mutató forgatnivalót a szabadidő hasznos eltöltése s az iskolai oktatás kiegészítése végett az érdeklődő, s bízunk benne, boldogabb időket megérő, szebb jövő felé törekedő tanulóknak, nincsen olyan apró cselekedet, ami ne nyerne el az értelmét, tegye meg mindenki, amit itt és most megtehet, mert kőről kőre, tégláról téglára épülhet az új ház.

– Cca. Még hogy a haza helyzete.

Csak ez az elviselhetetlen időjárás emberelné már meg magát.

Jól mondják itt a faluban, nem maradhat következmény nélkül a sok elpoztogatott káromkodás, kiköpködött érzelem, besározott emlék; nem is csupán az emberek tudnak megbolondulni, de a nap és a hold járása is, ki tudja vajon, hogy a felhőkre feldobált szavak miatt szűrkül el az ég, vagy az egymásra torlódó felhőkből hullanak alá a meggondolhatatlan szavak.

Amiről beszélünk, az úgyis itt marad már közöttünk.

Kevéssel azután, hogy az alkalmi tavon végül az utolsó jégtáblák is elolvadtak, egy langyos reggelen a zavaros, hínáros mélyből, a gyanúsán bugyborékoló iszapból puffadt, fehér hasukat mutató halak bukkantak a felszínre. Honnan kerülhettek ide egyáltalán halak?

Úgy lebegtek ott egymáshoz szorulva, mintha összegörbedő falevelek rohadnának a vízben.

Másnap a magtártól, ahol a hónapok óta a faluban állomásoztatott Nyíregyházi Huszárezred ellátmányát őrizték, egy káplár kíséretében megjelent egy huszárszázados, és az Ajkáról kikocsizott kefebajuszos állatorvossal gondterhelten tanácskozva hosszas szemlét tartottak a pusztulás felett.

Még aznap délután két karikalábú, csákós, fegyveres őrt küldtek a vízhez, parancsba adták nekik, senkit nem engedhetnek a pusztulás közelébe.

A vasárnap reggeli katolikus istentisztelet után összeverődött gyerekek a templomból kitóduló gyülekezettel együtt nézték, ahogy a katonák a fatusás puskájukat a hátukra vetve hosszú egyenes ágat kötöttek a vasvilla nyeléhez, úgy meregették, rakták halomba a sáros parton a minduntalan szétcsúszó, csillogó testeket, aztán meg, mintha titkos temetésre készülnének, rögtön ott, az öngyilkosok árokpartjától néhány lépésnyire ástak gödröt, abba földelték el a máris bűzölgő halmot.

Április volt, a plébánián az ablakhoz húzott, világító zöld szemű rádióban álló napon át katonaindulók harsogtak.

Néhány napja múlt, hogy megkezdődött a második magyar hadsereg kiszállítása az orosz frontra. A faluból akkor már nemigen volt kit elvinni; a második behívással is rég besorozták a hadköteleseket, igaz, a búcsúztató beszédek csak hat hónapot ígértek nekik, mielőtt megindult velük a veszprémi vonat.

Sütött a nap és ragyogott, zúgott a levegő, jókedvű is lehetne ám ez a tavasz, mégis fojtott várakozás nehézkedett a házakra, mintha tudni lehetne már, hogy úgyis viharfelhő jön az aranyat érő csendes eső helyett.

Már ha jön valami egyáltalán.

Egymásra taposva rohantak a napok, most pedig mintha olvasztott üveg borulna a házakra, megállt körülöttük az idő.

Egy májusi vasárnap, amikor éppen megkondult a reggeli misére szólító harang, sírás és kiabálás állította meg a megkésett katolikus híveket. Tislér Mari, ez a temetői dombra futó utcában férj nélkül lakó, s nem éppen jó hírű, napközben szükség szerint hol a Királykő kocsmá pultja mögött szolgáló, a füles korsókat öblögető, a szaftos tányérokát elmosogató, hol pedig a kocsmá hátsó udvarában a baromfiakat etető és a konyhakertben kapáló asszony futott ki eléjük a házból.

Imbolyogva szaladt, mint aki súlyosan részeg.

– Nem láttam, nem láttam! – sikoltozta.

Nem is nézte, hová lép, se a földet nem látta, se a szembejövő embereket.

Magasra, egészen a feje fölé emelte, mintha megmutatni akarná, majd újra magához, a melléhez szorította a kezében szorongatott csomagot.

Valami átnedvesedett rongyokba bugyolált batyu.

Csak akik mellett elrohant, azok hallották, hogy nem ruhák és rongyok csupán, hanem a kimerültségtől és rémülettől immár hang nélkül, fuldokolva zokogó gyereke volt a kezében. A férj és apa nélkül megszületett kislánya, akit erre a vasárnapi virradatra, amíg ő az állatok után járt, a lábujjain és a kezén is valami rágszálók, apró, tűhegyes fogsorok harapdáltak véresre.

– Nem láttam és nem hallottam!

Kikelnek a magok

Ahogy múlt a tavasz, egyre melegebbre fordult az idő, reggelente langyos, enyhe szél fújta a dombokról, árnyékok futottak a füves dombokon, éppen úgy, ahogyan a száguldó felhők

között átsütött a nap.

Mégis, már csaknem nyárelő volt, mire az utolsó, gödrös pocsolókat is beleértve felszáradt az áradásból keletkezett tó. De talán nem is elszivárgott az a zavaros, hordalékos, gyanúsán habzó víz, hanem beette magát mindenhová; hiába sütötte a Nap, a nyomában maradt iszapos, sáros földre még a víz eltűnte után se lehetett lépni, nemhogy bármit is vetni bele. Ráadásul a fodros sár helyén néhány nap után, vagy ahogy a faluban bizonyossággal állították, egyetlen éjszaka alatt, valami piros, sárga, fehér és kék, hatalmas, nyitott tenyérhez hasonló szirmokkal pompázó ismeretlen virágok támadtak fel, valósággal előtörték a környéket.

A hosszú tél miatt lehetett?

Az oly lassan érkező tavasz okozta volna?

Hogy a megvadult patak mosta volna oda őket?

De honnan, honnan jöhettek efféle magok?

Talán évek óta rejtőztek várakozva a föld alatt?

Kisvártatva ezekből az egészen derékmagassáig felnövő, és szorosan egymáshoz simuló, bokornyivá terebélyesedett virágokból olyan szemérmetlen illat áradt szerteszét, ami egyszerre hasonlított a vadgesztenye szagához és a mezei ruta leheletéhez, ahhoz a hosszú szárú, halványkék fürtű virághoz, aminek a szaga a kiömlő emberi mag édeskés páráját idézi, s amihez foghatót, mint gyakorta elmondták a faluban, éppen ezért errefelé még senki nem érzett, hogyan is tehetne volna, tisztességes emberek élnek itt.

Olyan szag, ami áthatolt az ablakokon, a ritkás csipkés függönyökön, de átcsúszott még a bereteselt ajtók résein is, bejárta a házakat, elnyomta a katolikusk templomában a vasárnapi tömjénes füstölőket, az evangélikus templom mögötti közben álló egyhajós, klasszicista építésű kis zsidó imaházban az olajos padló szagát, áthatolt a lepedékes kormon, az állomáson megédesítette a nagy hirtelenjében felpakoló huszárokat elszállító mozdonyok füstjét.

Nem arra van kitalálva az ember, hogy folyton elviselje a hétköznapiakat.

Miféle hétköznapiakat?

Minden szenvedés és vágy árkokat váj ott belül, s ezek az árkok akkortól már csak arra várnak, azt akarják, hogy megteljenek megint.

És talán mégsem olyan ártatlanok ezek az illatok. Ugyanis alighogy kikeltek azok a virágok, minden látható és érthető ok nélkül pusztulni kezdtek a befeszkelődött mezei pockok, egerek és cickányok. Árkok alján, kamra ajta-

jában, a kocsmá homályos szegletében, mint valami gondatlanul csomózott szőnyeg elhullajtott, bársonyos bolyhai, egyre-másra heverték az összegörbített lábacsájú, vicsorgó kis tetemek, de még a máskülönben oly tisztára sikált konyhakövön is meg-megjelentek tántorogva még, aztán apró cikkanással fordultak a hátukra, s nyitott szemmel bámultak a beeső fénybe. Jól tette bárki, ha körülnézett, mielőtt belépett az ajtón, máskülönben könnyen előfordulhatott, hogy a küszöb túloldalán apró, toccsanó roppanások jelezték, hogy elhullott rágcsálók kerültek a cipőtálp alá.

Ráadásul az erdőszéli kaptárak méhei is valósággal megvadultak.

Napkeltével, ahogy lemorzsolódott róluk a dermedtség, rögtön az alsó széli mezőkhöz repültek, alábuktak a piros és sárga, fehér és kék szirmok, a húsos, zöld levelek, a kacsosan kanyargó, összekapaszkodó száruk burjánzó sűrűjébe, hogy összegyűjthessék a virágport. Szőrös kis testükön magukkal cipelték az illatokat is, megsúlyosbodva tértek vissza, s izgatott táncukkal mindjárt újabb méhfelhőket küldtek a faluszél felé. Úgy zúgott a levegő szakadatlan, mintha ezekből a sötét, szitáló árnyékokból nőtt volna az a falu fölött elömlő nyári langyosság, s a pirkadati párán áthatoló újabb száraz meleg. A méhek nem is nyugodtak el egészen addig a hajnalig, amikor, noha előző alkonyatkor még semmi jel nem utalt rá, a fodrozódó virágok egy csapásra ledobták a szirmaikat, sőt a vastag, húsos száruk és a csipkés szélű levelek azonnal fonnyadásnak indultak.

Egyetlen éjszaka, s reggelre egészen a faluvégig olyan volt a patakpart, s körben a rét is, mintha valami rettenetes kéz által kifacsart, megsárgult csontok heverték volna szanaszét.

Zörgött a föld, ha feltámadt a szél.

Ugyan már, ki takaríthatta volna el ezt a lövések nélküli csatateret?

Nézték ezeket a soha nem látott csonkokat.

Lám, nem is a csatába kell a bátorság, hiszen a pusztulás megtörténik az emberrel az akarata ellenére is; a hétköznapiak összeolvadó sokaságában mutatkozik meg a nagyobb rettenet.

– Miféle rettenet?

Mindig ott van, még a behunytt szemhéjak mögött is.

Azt azonban nem tudja megmondani senki, hogy akkor, akkor hol volna az ember, ha körbefogja a félelem.

Piros bőrkötésben sorjáznak a lapok, le van írva benne Magyarország teljes történelme.

Minden baljós jel és nehézség ellenére június végére látszott már, hogy jó lesz a búzatermés, még szerencse, hogy a kalászkok és a magok mit se törődnek a félelemmel és háborús hírekkel. S íme, ki tudhatná most már felsorolni, mi tartozott az elmúlt hetek történeteiből a balsorshoz, vagy éppen, ami átoknak látszott, az háritotta el a még nagyobb veszedelmet; milyen szerencse, hogy akár a virágillatok, akár más miatt, de nyoma se volt már a rágcsálók elszabadult hadának; azok micsoda pusztítást végezhettek volna itt!

Keményen, egyenes szárral sárgult meg minden szál, s amikor elmúlt az aratás, a bérleményben körbevitt cséplőgép megnyugtató dohogása ott keringett még a dombok fölött.

Szent István ünnepére, augusztus huszadikán evangélikus ifjúsági találkozót rendeztek odalent, a tóparti Révfülöpön: a Kákos lelkész két évvel azelőtt, kéz alatt vásárolt bőrüléssel öreg hintájára a gyülekezetből minden gyerek felkapaszkodhatott, aki csak felfért.

Szép reggel volt, az átmeneti enyhülés után visszatért a nyár: sütött a nap, s olyan meleg volt már kora délelőtt, hogy az út menti fehér szikladarabokra pihenni leszállt lepkék nem is repülhettek föl többé: a perzselő kőhöz ragasztotta őket az átható forróság.

Szedres, a vaskos csüdű, sárga kanca csatakosra izzadt, mire felértek a Kecsekő sziklás kaptatójához, ki a nyílt terepre az erdő mentén, s onnan már könnyebben gurultak lefelé, át a párásan kéklő tó felé, Kákos lelkész széles kari-májú, szalagos szalmakalapját csaknem leröpítette a szembeszél.

A révfülöpi gyülekezeti teremben az éneklés végeztével éppen elkezdődtek az előadások, amikor kivágódott az ajtó, és egy izgatott férfi rontott be.

– Meghalt! – kiáltotta elfúló hangon, aztán megtántorodva a falnak dőlt.

– Ki halt meg? – kérdezte a lelkész.

– Eltűnt a repülőgépe. A keleti fronton. A kormányzóhelyettes úr – suttogta a férfi, aztán összegörnyedve lekuporodott a fal tövéhez, mint akit hányinger fojtogat, nem tudott már többet mondani.

Rövid és rosszkedvű volt hazafelé az út, szótlánul ültek a gyerekek, és a lelkész se szólt hozzájuk, pedig odafelé még alig győzte a táj szépségét magasztalni.

Nézték maguk mögött a súlytalanul lebegő, nem is moccanó porfelhőt.

Aranyszálakat sütött bele a nap.

A kövek és a kerek ropegását hallgatva leereszkedtek a falu széléig, elébük jöttek az olyan sokszor látott házak körvonalai, most mintha mégis ismeretlenné vált volna valamennyi.

Az erdő határánál újra az orrukba csapott az a néhány hete már nem érzett édeskés illat.

Megállították az öreg hintót, leszállt minden gyerek, és a lelkéssel együtt elbókláztak a fák közé.

– No csak óvatosan, ne siessetek annyira előre, jobb a vigyázatosság – mondta halkán a lelkész. A mellette bukducsoló fiú vállára tette a kezét, s kémlelődvé nézett vissza az út felé.

A Szedres izzadt farán a legyek

Remegtek a levelek.

A lelkész visszanezett a fák között, s látta, hogy a fejét idegesen fel-felrántó ló fölött milyen mohón tülekedve

köröznek a legyek.

A világító sárgára mázolt kerek.

A fehér ing alatt érezte a fiúcska vékonyka csontjait.

Megsimogatta a fejét; szinte sercegték az átforrósodott, tüskésre nyírt hajszálak a tenyere alatt.

Ott, ahol a fák olyannyira összesűrűsödtek, hogy a lombok közt alig hatolhattott át a napsütés, egy ismeretlen férfi holttestére bukkantak.

Szétvetett karokkal, hanyatt feküdt a puha földön, valami kicsi domb támasztotta meg a derekát, a tágra nyílt szeme úgy fénylett, mint aki dacára a leveleknek és felhőknek, mégiscsak át tudott látni a lombokon, egészen az odafönti kékségig.

Alighanem már így, pucéron, egyetlen ruha nélkül halt meg, mégsem ez volt benne a legkülönösebb.

Nem az a nagy, szemérmetlen meztelenség, hanem hogy csupa lyuk, csupa dudor, kitüremkedés volt a teste.

A bőréből, a húsából, az izmaiból virágok nőttek elő.

Piros, sárga, fehér és kék, nyitott tenyérhez hasonló szirmokkal pompázó ismeretlen virágok, amelyek szinte ragyogtak az erdő félhomályában, és az illatuk, ez az édeskés, jól ismert illat kavargott körülöttük.

Nem is csak megszagolni, de valósággal érezni, tapintani is lehetett ezt a sűrű párát.

Úgy örvénylett körülöttük, akár minden évben, s akkor is, az olvadás óta az elrekesztett malomgátnál felhabzó víz, a patak vize, ahol a zubogó előtt az elcsaklizott teknőkkel még a múlt héten is olyan ádáz vízi csatákat vívtak a falubeli gyerekek.

Csend volt, süket, mélységes csend, csak a zöldesfekete legyek zúgása hallatszott.

Az illatok és szagok elviselhetetlen, kesernyés és édes párája.

A rossz helyre vetett magok.

Rothad az idő

A rothadás virágszaga.

Hogyan is?

Úgy kavargott, akár a céltalanul gomolygó idő.